

Bidden aan **DEN HINCK**

Misschien was het even schrikken toen je op het kruispunt van de Kleine Hinckstraat en de Koningin Astridlaan het recent gerestaureerde kapelletje voor het eerst terugzag, in zijn nieuwe rode jasje.

Op het einde van de negentiende eeuw bloeide het devotieleven in Vlaanderen. Elke zondag gingen de parochianen trouw naar de mis. Bij processies liepen ze mee in de optocht of stonden ze als toeschouwer aan de kant. Dorpsgenoten werden samengebracht in vrome genootschappen, bonden of broederschappen onder de supervisie van de pastoor. Verschijningen en wonderbaarlijke genezingen werden breed uitgesmeerd, devotieprenten en bedevaartvaantjes werden gretig verspreid. Op tijd en stond trokken gelovigen naar de vele

kapelletjes om een kaars te branden en te bidden voor zichzelf en hun naasten. Ook in Hingene waren er tal van eenvoudige boomkapelletjes of gevelnissen met een beeldje van Onze-Lieve-Vrouw of Sint-Anna. Maar een volwaardige kapel was er niet. Daar kwam verandering in vanaf 1888. Toen werd een terrein op de Grote Kouter, tot dan toe eigendom van de kerkfabriek, opgesplitst en verkocht aan Joseph, zesde hertog d'Ursel (1848–1903). Op het driehoekige perceeltje tussen de Grote Kouterweg (nu Koningin Astridlaan) en

Oorspronkelijke plaats van de kapel op ingekleurde figuratieve kaart uit 1899, bewaard in het aartsbisschoppelijk archief in Mechelen

Italiaans medaillon met Onze-Lieve-Vrouw met Kind

de Eikervlietweg (voetweg 62 op de *Atlas der buurtwegen*) liet de hertog een kapel bouwen, gewijd aan de heilige Benedictus. Op een mooi ingekleurde figuratieve kaart uit 1899, bewaard in het aartsbisschoppelijk archief in Mechelen, staat dit eerste gebouwtje afgebeeld.

Enkele bejaarde Hingenaars herinneren zich nog de idyllische inplanting op de kouter: een volledig omhaagde hof en rond de kapel vele struiken en enkele bomen. Langs de kapel liep de veldweg naar Eikervliet en het waren niet alleen de boeren die deze weg gebruikten. Ook de kinderen van den Hink passeerden er dagelijks op weg naar school. Het plantsoen rond de kapel was dan wel afgesloten met een hek, maar dat bood weinig weerstand als ze er wilden gaan ravotten, spelen, schuilen voor de regen of zelfs – uit grote verveling – de vloer en het altaar schoonmaken. Ooit werden de kinderen betrapt door de boswachter en moesten ze zich bij de zusterschooldirectrice gaan verantwoorden voor hun inbraak.

Een neogotische kapel voor Sint-Benedictus

De achthoekige kapel met overhuifd, houten voorportaal is opgetrokken in baksteenmetselwerk met knipvoegen op een plint in ruwe natuursteenblokken. Het puntige tentdak en de luifel zijn bekleed met leien. Het interieur van de kapel is sober. Recht tegenover de deur staat een altaar onder

een spitsboogvormige blindnis, links en rechts daarvan is in de muur een eenvoudig spitsboogvenster aangebracht. De bakstenen wanden zijn bepleisterd en geschilderd. De geledingen worden geritmeerd door kleine halfzuilen met eenvoudige basissen en kapitelen in een ruwe, rozebruine natuursteen. Een houten geprofileerde lijst markeert de overgang tussen de wanden en het met hout beklede, geribde gewelf. Op de vloer liggen bruine en okergeel gemarmerde keramiektegels. De voorzijde van het altaar, dat uit dezelfde natuursteen is vervaardigd als de halfzuiltjes, is versierd met drie ondiepe blindnissen in spitsboogvorm en bovenaan een drieliob. In de altaartafel staat volgende tekst gekapt: 'Gebrochen und geschnitzt auf den Rochlitzer berg bei Wechselburg Anno domini MDCCCLXXXVIII': 'gehakt en gesneden uit de Rochlitzerberg bij Wechselburg, in het jaar onzes heren 1888'. Natuursteen uit Wechselburg was niet alleen van zeer hoge kwaliteit, er bestond ook een familiale band met deze regio in het oosten van Duitsland. De zus van de hertog, gravin Sophie d'Ursel (1851–1932), huwde in 1879 met Charles, Graf von Schönburg-Glauchau. Een van hun bezittingen was de heerlijkheid Wechselburg en het hertogelijke gezin ging regelmatig op vakantie in het kasteel dat de familie Schönburg er bewoonde.

Een Italiaans medaillon

Het natuurstenen altaar is niet het enige opvallende element in de kapel. Boven de deur, onder de luifel, is een zeer mooi, kleurrijk bas-reliëf in geglaazuurde keramiek te zien. Het ronde medaillon (of *tondo*) toont een Onze-Lieve-Vrouw met Kind in een krans van bloemen en groen, tegen een felblauwe achtergrond. Maria is ten halve lijve afgebeeld en draagt haar kindje op de rechterarm; moeder en kind neigen hun hoofden teder naar elkaar. Gevleugelde engelenhoofdjes omringen het paar.

Naast de deur naar de privé-bidkapel van de hertogen in de Sint-Stefanuskerk hangt trouwens een soortgelijk, maar rechthoekig exemplaar. Het zijn beide Italiaanse reproducties van majolica-reliëfs uit de school van Della Robbia (15de eeuw): ze komen voor in de catalogus *Album Della Robbia. Riproduzione di opere dei Della Robbia. Ornamenti architetonici-matonelle* van de Italiaanse firma Maioliche Artistiche Cantagalli uit Firenze. Cantagalli begon met de productie van dergelijke majolica's vanaf 1878; na zijn dood 1901 zetten zijn vrouw en dochter de firma nog verder tot in 1934. Dergelijke hoogwaardige kunstwerkjes waren heel typische aandakens die gefortuneerde, vrome reizigers meebrachten. Zowel de hertog als zijn jongste broer Leo d'Ursel (1867–1934) trokken vaak naar Italië.

De plaatsing van dit *tondo* paste mogelijk in de toenemende Mariaverering. Zeker na de verschijningen in Beauraing in 1932 en Banneux in 1933 bereikte die een nooit gezien hoogtepunt. Overal in het land werden nieuwe én bestaande kapellen aan Maria toegewijd. Ook in Hingene moest Sint-Benedictus geleidelijk plaats ruimen voor Onze-Lieve-Vrouw van Banneux.

Verplaatst omwille van ... een vliegveld

Zoals Walter Verstraeten in zijn *Vleugels boven Klein-Brabant* uitvoerig beschrijft lag op de kouter tussen de dorpskernen van Hingene en Wintam tussen 1939 en 1943 een vliegveld. In de aanloop naar WO II richtte het Belgisch Militair Vliegwezen hier in september 1939 het zogenaamde uitwijkvliegveld nr. 15 in voor het 1/11Aé smaldeel. In de periode van mei 1940 tot maart 1943 was het als actief oorlogsvliegveld in handen van de *Luftwaffe* en droeg het om mysterieuze redenen de codenaam *Käseglocke* (kaasstolp).

De kapel lag achter de draadversperring van dit vliegveld. Volgens de overlevering ontwikkelden de inwoners van Hingene plots de vrome gewoonte om elke zondag een kleine processie in te richten naar de kapel. De Duitsers namen aanvankelijk een toegeeflijke houding aan en lieten de processiegangers over het terrein lopen – zelfs toen in juni 1940 de eerste Junkers transportvliegtuigen aankwamen. Uit rapporten van het verzet, teruggevonden in Londen, blijkt duidelijk dat er onder de 'kapelgangers' een aantal weerstanders van het eerste uur zaten, die hun ogen goed de kost gaven op deze zondagse uitjes.

Uit het oorlogsdagboek van hertog Robert d'Ursel, die gedurende de ganse oorlog in Brussel verbleef, weten we dat hij op zondag 8 september 1940 een dringende brief kreeg van kunstschilder Camille Wolles. Die meldde dat de Duitsers de kapel hadden laten demonteren, omdat ze in de weg stond bij de verdere uitbouw van het vliegveld. De genummerde onderdelen hadden ze naar Jef Raes gebracht, de conciërge van het kasteel. De volgende dag reed de hertog naar Hingene. Hij duidde de plaats aan waar de kapel mocht heropgebouwd worden: in een loverrijke uithoek van het kasteeldomein, aan de Kleine Hinckstraat, werd een grote

boom geveld en herrees de kapel. In proces-sie verplaatste de gelovige gemeenschap – en wie was er niet gelovig tijdens dit hectische oorlogsjaar – de heiligenbeeldjes. Maria Nijs kreeg als jonge communicant de eer het Onze-Lieve-Vrouwebeeldje te dragen.

Na de oorlog

Gedurende vele jaren wandelden enkele burens elke zaterdagmiddag naar de kapel, uit dankbaarheid omdat ze gespaard waren gebleven van 'vliegende bommen' en andere bombardementen. Ze baden dan een rozenhoedje en het gebedje *Onze Lieve Vrouwke van de Schapulier / Drijf de bommen ver van hier / Werp ze met uw rechterhand / In 't water of in 't zand*. In de meimaand gingen ook de schoolkinderen er om de twee dagen naartoe, afgewisseld met een bezoek aan het Lindekappelletje, dat aan een oude linde op het Zand hing. Bij een overlijden verzamelden de familieleden en de burens en baden ze de rozenkrans: vijftien Onzevaders en honderdvijftig Weesgegroetjes.

Wanneer iemand ernstig ziek was of een operatie moest ondergaan, werd een noven gehouden. Deze negen dagen durende reeks van Mariagebeden werd afgekondigd op het einde van de zondagsmis en voortgezegd door de leden van de vrouwengilden. 's Avonds na het lof verzamelden vooral de vrouwelijke parochianen zich voor de kerk en onder de leiding van een priester en enkele misdienaars gingen ze biddend naar de kapel waar een noveenkaars brandde. De eerste avond telde men een kleine honderd deelnemers, maar het gebeurde – al naar gelang de empathie voor de zieke en zijn familie – dat op dag negen zo'n vijfhonderd 'beewegers' een rij vormden van brouwerij Scaldis tot aan de kapel.

In rood en rozebruin

Vanaf de jaren zeventig verminderde katholieke devotie, maar enkele burens blijven tot vandaag zorg dragen voor het onderhoud en de bewaking. Toen ze vaststelden dat het dak begon te lekken, namen ze contact op met de huidige eigenaar, het provinciebestuur van Antwerpen. Naast de broodnodige dakwerken, enkele structurele ingrepen aan het houtwerk en een grondige

schoonmaakbeurt van de keramiektegels, bestond de restauratie van de kapel vooral uit schilderwerken.

Daarom voerde Linda Van Dijck in de zomer van 2010 een onderzoek uit naar de originele afwerking, althans die na de heropbouw in 1940. Door de demontage die eraan voorafging is er namelijk zo goed als niets bewaard gebleven van de oudere, 19de-eeuwse aankleding. Uit het onderzoek bleek dat het interieur eerder sober afgewerkt was in grijswit en rood, wat mooi contrasteert met de rozebruine natuursteen. Lijstwerk, altaar en zuiltjes waren plaatselijk verlevendigd met enkele biesjes in bladgoud. De wanden waren volledig rood geschilderd. Eveneens rood geschilderde ribben, plaatselijk verguld, verlevendigden het lichtgrijze gewelf. Het schrijnwerk van de ramen en de deur was gevernist en het smeedwerk van de deur was in het zwart geschilderd. En net zoals het kasteel enkele jaren geleden zijn oorspronkelijke okergele kleur terugkreeg en het poortgebouw onlangs in ossenbloedrood en Pruisisch blauw werd getooid, zo kreeg ook de kapel opnieuw een rood jasje aangemeten ... ■

JOKE BUNGENEERS

Dienst Erfgoed Provincie Antwerpen

BENNY CROKET

Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant